

Charakter národa

Ladislav Hejránek

◆ příspěvek, česky, vznik: 1969 ◆ poznámka: vystoupení v Československém rozhlasu v blíže neurčeném diskuzním pořadu

◆ post, Czech, origin: 1969

Charakter národa [1969]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (Hejdánek 1969.flac) ---

Jiný hlas: Jsem prostě věrohodně, ale hlásí se doktor Hejdánek, prosím.

Hejdánek: Já jsem zrovna chtěl také připomenout ty dějiny. Když jsme si na začátku řekli, že charakter národa, že se nedá redukovat na přírodní determinanty. Ne, že by byly zcela vyloučeny, ale v podstatě charakter národa se liší od charakteru jednotlivce tím, že tam ty přírodní danosti, nějaké geneticky determinující prvky, že tam jsou jenom v mnohonásobné transformaci. Takže bychom se měli tedy právě proto zeptat, čím se to stalo. Že lidé, kteří přísluší k tomuto národu, že vloží velkou energii do začátku a že nejsou schopni to dovést do konce. Že nemá dějinný průběh národní historie jistou závažnost, jistý vliv na vytváření tohoto charakteru, který spočívá po mém soudu jediné v tom, že lidé fixují určité historické zkušenosti a že se to stává takovou dočasně stabilní záležitostí, která ovšem má ty historické kořeny zcela zřetelné.

Jiný hlas: Já bych se ještě zeptala takhle, ano, prosím, doktor Hejdánek, já trvám na tom.

Hejdánek: Strašně důležité je také všimnout si, jak se ten duch národa nebo duše národa nebo charakter národa, jak se projevuje v té reflexi, v tom, co si národ o sobě myslí. Většinou právě tento moment je záležitostí intelektuálů. Vzpomínám na dlouhou dobu zamítaný přístup Masarykův k charakteru různých národů, jež chtěl odhalit analýzou literárních děl. Ty jeho analýzy dovedou říct někdy mnohem víc než sociologické rozbor, i když neřeknou všechno. Ta druhá poznámka, zajímavé je také, co jednou v jednom interview říkal profesor Patočka vůbec o tom našem českém tázání po smyslu českých dějin. Říkal, že takto se ptají národy, které tíží jakési trauma. Tedy i to tázání, ta úpěnlivá snaha dobrat se toho, co vlastně je česká povaha, lidské poslání tohoto národa, i to může být v jistém smyslu příznakem něčeho v národním charakteru. To známe ve starověkých dějinách například na případu Izraele. Tam určitá neuspokojenost, nezajištěnost národní vedla k tomu, že byla vytvořena jakási zvláštní prorocká ideologie o mimořádném jedinečném poslání izraelského národa. Tenkrát to nebyl národ, ale vezměme to aspoň v přibližnosti. Něco podobného se mi zdá, že je možno pozorovat i v dějinách české reflexe. Palackým začíná cosi, co nelze srovnat s úvahami ostatních národů o domácích dějinách, o národních dějinách. Palacký se snažil najít cosi tak specifického, že až téměř celou otázku přehrál do jakési naddějinně uložené úloze českého národa. Tohleto potom se snažil přivést zas na takovou reálnější rovinu Masaryk, který se snažil ukazovat, že všechno to, co Palacký hledal na této cestě, takže to všechno se musí chápat jako zvláštní případ plnění obecně lidského poslání. Ale ta okolnost, že Palacký s touto myšlenkou přišel a že tato myšlenka se stále vrací a že kdykoli se zeptáme na smysl českých dějin nebo na charakter českého národa, že vždycky tyto komponenty nějak v tom spoluzní, i když se k tomu kriticky vyjadřujeme. Myslím, že také něco ukazují o těch dějinách, jimiž český národ prošel, také o určitém nezakončení nebo neschopnosti zakončit nebo nemožnosti, také objektivní často, nemožnosti zakončit ty iniciace. Ty ustavičně opakované zkušenosti jakéhosi revolučního nebo velmi dynamického vzepětí, které nemělo ani příležitost dost se rozvinout a být dovedeno do konce. Tohle všechno tam také v tom je.

Jiný hlas: Souvisí to podle vás s...

Hejdánek: Proto zkoumání národního charakteru vede k té dějinné otázce po zařazení národa do budoucích dějin. V tom smyslu tedy asi ta celá otázka je mnohem přesněji postavena, když se neptáme po národním charakteru, poněvadž tomu vždycky rozumíme jako něčemu, co je dáno. Jako spíš po otázce smyslu národních dějin, což vždycky ukazuje také do budoucnosti.